

dog nok beklage, at de interessante tekst-afsnit om møn্থistorie, mål og vægt samt prisregulering kun er affattet på engelsk. Trods det almindelige kendskab til dette sprog her i landet, kan benyttelsen af det dog ikke andet end vanskeliggøre brugen af værket. Jeg forudsætter her, at bogen vil blive stærkt benyttet indenlands, også udover den snævre kreds af faghistorikere og økonomer. Derimod kan man vel vanskeligt forestille sig en så intensiv benyttelse af disse detailoplysninger i udlandet, at det kan retfærdiggøre brugen af et udenlandsk sprog. Personligt ville anmelderen derfor nok ud fra en sådan afvejning have foretrukket, at hensynet til det internationale publikum var trængt lidt mere i baggrunden, end sket er, f.eks. ved at redaktionen havde begrænset sig til en engelsk tabeltekst samt et engelsk resumé af de vigtigste dele af tekstafsnittene.

Lad det imidlertid afsluttende være sagt, at dette første bind af prishistorien har skabt berettigede forventninger til de følgende bind. Hvad disse kommer til at indeholde, løfter det foreliggende bind i det hele ikke sløret for, udover at det fremgår, at der kan ventes en del supplerende prismateriale fra provinsen samt en fremstilling af periodens lønudvikling. Der vil efter fremkomsten af dette materiale være anledning til en samlet vurdering af værket, og det vil ligeledes være rimeligt at vente til en sådan lejlighed med kommentarer til den valgte tidsmæssige afgrænsning af prishistorien, uanset at denne for så vidt allerede nu ligger fast.

*Svend Aage Hansen.**

* Kontorchef i Det statistiske Departement.

Erik Boettcher: Die sowjetische Wirtschaftspolitik am Scheidewege. J. C. B. Mohr (Paul Siebeck). Tübingen 1959. 307 s. DM 26,50.

Forfatteren, der vil være kendt fra nyere socialpolitiske fremstillinger, har med denne bog forsøgt at give en bred behandling af hovedtrækene i USSR's økonomiske udvikling i de sidste reformfyldte år. I modsætning til så mange andre bøger inden for dette emneområde er den kvantitative side

af sagen (vækstrater, relativt produktionsniveau o.l.) praktisk taget ikke behandlet. Erik Boettcher har sat sig som mål at give en ideologisk-politisk og socialpolitisk analyse af de dybere processer i det sovjetiske samfund, og selv om anmelderen langt fra kan dele alle konklusioner eller være enig i valget af, hvad der er centralt eller ikke i denne henseende, er der ingen tvivl om, at resultatet er blevet en meget læseværdig og tankeprovokerende bog om Sovjetunionen.

Kernen i Sovjets forvandling i de sidste år er efter Erik Boettchers opfattelse overgangen fra en *extensiv* fase, hvor den industrielle vækst blev drevet frem ved udnyttelse af landets store arbejdskraftreserver, til en *intensiv* fase, hvor stigningen i den enkeltes arbejdsproduktivitet bliver bestemmende for udviklingstempoet. Dette fundamentale forhold forklarer de mange reformer på arbejdslivets områder og levestandardfremgangen og hermed også nødvendigheden af landbrugsreformerne m.m.

Denne ændring i arbejdsstyrkens kvantitative udvikling (krigstab, små årgange o.s.v.) kan desværre ikke beskrives nøjagtigt på grund af manglende befolkningsstatistiske oplysninger; måske vil folketællingen i januar 1959 – den første i 20 år – råde bod herpå. Tal for underskolens elever anskueliggør imidlertid, at der er tale om en meget betydelig formindskelse af tilgangen til arbejdsmarkedet, og Erik Boettcher har uden tvivl ramt rigtigt med sin fremhævelse af dette forhold som en vigtig forklaring af ændringerne.

Men noget tyder på, at forfatteren har tillagt denne materielle faktor så stor vægt, at han overser, at den seneste politik i USSR også kan være dikteret af andre – ikke-materielle – forhold, at den kan have delvis rod i nye krav til udviklingen, d.v.s. i mere »ideelle« forhold. Ihvertfald virker det ejendommeligt, at Erik Boettcher kun meget periferisk omtaler den begyndte arbejdstidsforkortelse, der skal indføre 5-dages ugen for samtlige beskæftigede i etaper frem til 1966-68. Efter alt at dømme betyder dette, at det samlede antal af arbejdstimer fra syvårsplanens begyndelse i 1959 til dens

dog nok beklage, at de interessante tekst-afsnit om mønnehistorie, mål og vægt samt prisregulering kun er affattet på engelsk. Trods det almindelige kendskab til dette sprog her i landet, kan benyttelsen af det dog ikke andet end vanskeliggøre brugen af værket. Jeg forudsætter her, at bogen vil blive stærkt benyttet indenlands, også udover den snævre kreds af faghistorikere og økonomer. Derimod kan man vel vanskeligt forestille sig en så intensiv benyttelse af disse detailoplysninger i udlandet, at det kan retfærdiggøre brugen af et udenlandsk sprog. Personligt ville anmelderen derfor nok ud fra en sådan afvejning have foretrukket, at hensynet til det internationale publikum var trængt lidt mere i baggrunden, end sket er, f.eks. ved at redaktionen havde begrænset sig til en engelsk tabeltekst samt et engelsk resumé af de vigtigste dele af tekstafsnittene.

Lad det imidlertid afsluttende være sagt, at dette første bind af prishistorien har skabt berettigede forventninger til de følgende bind. Hvad disse kommer til at indeholde, løfter det foreliggende bind i det hele ikke sløret for, udover at det fremgår, at der kan ventes en del supplerende prismateriale fra provinsen samt en fremstilling af periodens lønudvikling. Der vil efter fremkomsten af dette materiale være anledning til en samlet vurdering af værket, og det vil ligeledes være rimeligt at vente til en sådan lejlighed med kommentarer til den valgte tidsmæssige afgrænsning af prishistorien, uanset at denne for så vidt allerede nu ligger fast.

*Svend Aage Hansen.**

* Kontorchef i Det statistiske Departement.

Erik Boettcher: Die sowjetische Wirtschaftspolitik am Scheidewege. J. C. B. Mohr (Paul Siebeck). Tübingen 1959. 307 s. DM 26,50.

Forfatteren, der vil være kendt fra nyere socialpolitiske fremstillinger, har med denne bog forsøgt at give en bred behandling af hovedtrækene i USSR's økonomiske udvikling i de sidste reformfyldte år. I modsætning til så mange andre bøger inden for dette emneområde er den kvantitative side

af sagen (vækstrater, relativt produktionsniveau o.l.) praktisk taget ikke behandlet. Erik Boettcher har sat sig som mål at give en ideologisk-politisk og socialpolitisk analyse af de dybere processer i det sovjetiske samfund, og selv om anmelderen langt fra kan dele alle konklusioner eller være enig i valget af, hvad der er centralt eller ikke i denne henseende, er der ingen tvivl om, at resultatet er blevet en meget læseværdig og tankeprovokerende bog om Sovjetunionen.

Kernen i Sovjets forvandling i de sidste år er efter Erik Boettchers opfattelse overgangen fra en *extensiv* fase, hvor den industrielle vækst blev drevet frem ved udnyttelse af landets store arbejdskraftreserver, til en *intensiv* fase, hvor stigningen i den enkeltes arbejdsproduktivitet bliver bestemmende for udviklingstempoet. Dette fundamentale forhold forklarer de mange reformer på arbejdslivets områder og levestandardfremgangen og hermed også nødvendigheden af landbrugsreformerne m.m.

Denne ændring i arbejdsstyrkens kvantitative udvikling (krigstab, små årgange o.s.v.) kan desværre ikke beskrives nøjagtigt på grund af manglende befolkningsstatistiske oplysninger; måske vil folketællingen i januar 1959 – den første i 20 år – råde bod herpå. Tal for underskolens elever anskueliggør imidlertid, at der er tale om en meget betydelig formindskelse af tilgangen til arbejdsmarkedet, og Erik Boettcher har uden tvivl ramt rigtigt med sin fremhævelse af dette forhold som en vigtig forklaring af ændringerne.

Men noget tyder på, at forfatteren har tillagt denne materielle faktor så stor vægt, at han overser, at den seneste politik i USSR også kan være dikteret af andre – ikke-materielle – forhold, at den kan have delvis rod i nye krav til udviklingen, d.v.s. i mere »ideelle« forhold. Ihvertfald virker det ejendommeligt, at Erik Boettcher kun meget periferisk omtaler den begyndte arbejdstidsforkortelse, der skal indføre 5-dages ugen for samtlige beskæftigede i etaper frem til 1966-68. Efter alt at dømme betyder dette, at det samlede antal af arbejdstimer fra syvårsplanens begyndelse i 1959 til dens

afslutning i 1965 vil være så godt som uændret. Muligvis kan der gives en mere eller mindre materiel (f.eks. medicinsk) forklaring herpå; men det havde været interessant at se Erik Boettchers mening om, hvordan den korte arbejdstid kan forenes med »den intensive fase«.

Forklaringen på denne udeladelse er måske, at bogen i al væsentlighed er skrevet i første halvdel af 1958, således at diskussionerne om syvårsplanen og materialet fra 21. partikongres i februar 1959 ikke har kunnet udnyttes, bortset fra visse steder i bogens sidste afsnit.

Dette forklarer muligvis også, at bogens meget læseværdige, men tungt skrevne afsnit om ideologiens rolle i den økonomiske politik er faldet noget skævt ud. Forfatteren bevæger sig her mest i det filosofiske plan, tydeligt inspireret af fader Wetters bog »Der dialektische Materialismus. Seine Geschichte und sein System in der Sowjetunion«, (2. Aufl. Freiburg 1953), og diskuterer således forholdet mellem marxisme og historisk determinisme m.m. Samtidig gives en god dokumentation af, hvorledes de forskellige regimer i Sovjet har manipuleret med ideologien, gjort den pragmatisk for at anvende de jugoslaviske kommunisters karakteristik.

Forfatteren har bestræbt sig for at påvise, hvorledes Marx' opfattelser er blevet ændret og fraveget i den praktiske politik, navnlig hvad angår det filosofiske indhold. Marx' udsagn om det kommunistiske samfund var meget få og består for Boettcher nærmest blot i, at staten og arbejdsdelingen vil forsvinde under kommunismen. Ingen af delene er sket, og ingen af disse to teser anerkendes idag i Sovjet. Klassekampen som drivkraft for den historiske udvikling, der derved bliver en kæde af revolutionære ændringer, kendes heller ikke mere i den sovjetiske ideologi for det kommunistiske samfund. Marxismen findes derfor ikke mere i sin rene form hos de russiske kommunister; den er efter forfatterens mening blevet »formaliseret«.

Det er anmelderens opfattelse, at Erik Boettcher også her har villet få for meget

ud af en iøvrigt frugtbar arbejdshypotese. Dette kombineret med en dialektisk-materialistisk ortodoksi, ja nærmest puritanisme, er vel forklaringen på, at han ikke kommer tilstrækkeligt ind på det sidste års sovjetiske diskussioner om den gradvise *overgang til kommunismen*, hvis indledning proklameres med syvårsplanen.

Hovedindholdet i disse diskussioner er, at man nu må udvide målsætningen for en kommunistisk økonomisk politik, der hidtil meget forståeligt næsten udelukkende har bestået i at opnå vestens *materielle* levestandard, til også at omfatte en »kommunistiske« fordelingspolitik. Man må undre sig over, at forfatteren ikke behandler det kommunistiske fordelingsideal »til enhver efter behov, fra enhver efter evne« på baggrund af de sovjetiske udjævnende lønreformer, der ihvertfald delvis begrundedes officielt herudfra, og på baggrund af den proklamerede politik at forøge den offentligt fordelte »frie« forbrugskvotie i overensstemmelse med en kommunistisk fordelingskrav.

Til disse indvendinger må endelig tilføjes, at bogens kildeangivelser er meget få, hvilket er ret utilfredsstillende, navnlig i bogens indledende historiske generelle afsnit.

Uanset disse mangler hævder Erik Boettchers bog sig fint i den store vestlige Sovjetlitteratur, fordi den er skrevet af en forfatter, der ikke blot vil vide besked om den sovjetiske virkelighed, men også vil finde en sammenhæng bag alle de mange enkeltheder.

*Knud Erik Svendsen.**

* Bibliotekar, Det kongelige Bibliotek.

Handwörterbuch der Sozialwissenschaften (zugleich Neuauflage des Handwörterbuch der Staatswissenschaften). Herausgegeben von Erwin v. Beckerath, Hermann Bente, Carl Brinkmann, Erich Gutenberg, Gottfried Haberler, Horst Jecht, Walter Adolf Jöhr, Friedrich Lütge, Andreas Predöhl, Reinhard Schaefer, Walther Schmidt-Rümpler, Werner Weber, Leopold v. Wiese. [Forlag:] Gustav Fischer, Stuttgart; J. C. B. Mohr (Paul Sie-